

Actief lezen

Bij actief lezen lees je de tekst én je denkt 'hardop' bij wat je leest.

Wat doe je dan? Je gebruikt dan allerlei strategieën, bijvoorbeeld:

- Voordat je gaat lezen, kijk je naar de titel, de kopjes en de plaatjes en foto's. Je voorspelt waar de tekst over gaat. En je bedenkt wat je zelf al weet over het onderwerp.
- Bij het lezen vraag je je van alles af. Je stelt dus vragen bij het stukje tekst dat je leest.
- Je probeert ook achter de betekenis te komen van woorden die je niet kent.
- Je let op verbanden in de tekst. Je bedenkt: wat hebben zinnen of stukjes tekst met elkaar te maken? Je let daarbij op verwijswoorden en signaalwoorden. Die geven verbanden aan in een tekst.
- Als je klaar bent met het lezen van een stukje van de tekst bedenk je: heb ik alles uit het stukje begrepen? En wat is het belangrijkste? Probeer dat in je eigen woorden te zeggen. Dit helpt je om de tekst beter te begrijpen en te onthouden.

Door actief lezen begrijp je beter wat er in de tekst wordt verteld. En het helpt je om de informatie die je leest goed te onthouden. Dat is niet alleen belangrijk bij Nieuwsbegrip, maar ook bij andere vakken!

Als je een tekst actief leest, bedenk je steeds of je begrijpt waar de tekst over gaat. Daarom is het belangrijk om te letten op verwijswoorden. Want wie of wat wordt bedoeld als er een verwijswoord staat?

Verwijswoorden zijn woorden als: hij, zij, het, die, er, daar en hun.

Deze verwijswoorden verwijzen naar iets of iemand in de tekst. Op de plaats van het verwijswoord kun je altijd een ander woord invullen of een paar woorden. En soms zelfs een hele zin.

Zonder verwijswoorden zou een tekst heel saai zijn.

Tijdens het actief lezen let op de verbanden tussen zinnen en op de verwijswoorden.

Het is belangrijk om om te kunnen gaan met verwijswoorden. Het helpt je om de tekst beter te snappen.

Welke verwijswoorden kun je in een tekst tegenkomen?

- Persoonlijke voornaamwoorden
- Bezittelijke voornaamwoorden
- Aanwijzende voornaamwoorden
- De woorden er en daar
- Aanwijzende voornaamwoorden en er en daar

De aanwijzende voornaamwoorden deze, die en dat zijn ook verwijswoorden. Ze verwijzen naar iets dat in de tekst wordt genoemd. Meestal kun je in de zin ervoor vinden wat dat is. Dat geldt ook voor de verwijswoorden er en daar. Lees dus altijd terug in de tekst om te achterhalen waar een verwijswoord naar verwijst.

1. Lees eerst tekst 1 (De ochtendmens is minstens 300.000 jaar oud) actief.

Tekst 1

De ochtendmens is minstens 300.000 jaar oud

Ben jij een ochtendmens of een avondmens? Als je een ochtendmens bent, dan mag je de neanderthaler bedanken. Dat is een verre voorouder van ons. Hij bestaat al lang niet meer, maar we hebben allemaal iets van hem in ons. Zeker mensen die vroeg uit de veren kunnen komen.

Vier van de tien ochtendmensen staan graag vroeg op. Om half zes uit bed? Geen enkel probleem. Ochtendmensen doen namelijk graag dingen aan het begin van de dag. Voor dag en dauw gaan sporten: heerlijk! 's Avonds gaan ochtendmensen wel vroeger slapen. En de avondmens? Die zit anders in elkaar. Om half zes op moeten staan vindt hij verschrikkelijk. Liever om half tien of zo. Pas tegen de middag komt hij op gang. Ook 's avonds gaat hij nog graag sporten, lezen of werken. En vóór middernacht naar bed gaan?

Vergeet het. Vier van de tien mensen zijn ochtend- of avondmens. Zes van de tien zitten daar tussenin. Die hebben iets van beide types.

Ieder zijn ritme

Hoe komt het dat er ochtend- en avondmensen zijn? 'Dat hangt van veel factoren af', zegt professor Maarten Larmuseau van de Katholieke Universiteit Leuven. 'We leven allemaal volgens een bepaald ritme. Bij avondmensen gaat dat wat trager dan bij ochtendmensen. Daardoor slapen ze 's ochtends langer. 's Avonds worden ze echter minder snel slaperig. Ze kunnen later opblijven. Ook de omgeving heeft invloed: veel of weinig daglicht, veel of weinig lawaai, voeding, al dan niet sporten... Leeftijd en geslacht speelt ook mee: jonge kinderen zijn vaak vroeg op. Maar jongeren zijn vaker avondmensen, net als mannen.'

Homo sapiens

Maar er is nog iets anders dat hier meespeelt: onze verre voorouders. Dat hebben Amerikaanse onderzoekers pas ontdekt. De huidige mens bestaat eigenlijk nog niet zo lang: zo'n 300.000 jaar.

Wetenschappers noemen onze soort de 'homo sapiens'. Dat is Latijn voor 'verstandige mens'. De homo sapiens ontstond in Afrika. In die periode leefden er nog andere soorten mensen, zoals de neanderthaler.

Die leefde vooral in Europa en Azië. 50.000 à 70.000 jaar geleden verlieten veel homo sapiens Afrika. Ze trokken naar het Midden-Oosten en ontmoetten daar de neanderthaler. Beide soorten vermengden zich.

Ze verspreidden zich over heel Europa. Ze reisden ook door naar andere continenten.

Nieuwe verklaring

Uiteindelijk stierf de neanderthaler uit, maar allemaal hebben we nog iets van deze soort in ons. Wat heeft dit nu met avond- en ochtendmensen te maken? 'De homo sapiens was geen ochtend- of avondmens', legt Maarten Larmuseau uit. 'In Afrika zijn de dagen immers het

hele jaar door ongeveer even lang. De meeste kinderen zijn altijd vroeg op. In onze streken is dat anders. De neanderthaler moest zich dus aanpassen. Hij moest vroeg kunnen opstaan om voedsel te zoeken, ook als het al om vijf uur licht werd. Of uren later pas, omdat het nog donker was. Mijn Amerikaanse collega's zijn er nu achter gekomen dat ochtendmensen meer van de neanderthaler in zich hebben dan avondmensen. Dat is dus een nieuwe verklaring.'

Naar: vrt.be, eoswetenschap.eu, historia.net

2. Schrijf van elk verwijfswoord op waar het naar verwijft.

1. jij → 2. Dat → 3. hij → 4. het → 5. Dat → 6. We → 7. Ze → 8. dit →

Omgaan met verwijfswoorden

1. Lees tekst 2 (4 oktober is Werelddierendag) actief en onderstreep of markeer de verwijfswoorden in de tekst. Let op: de tekst gaat door op de volgende pagina.
2. Zet een rondje om het woord in de tekst waarnaar het verwijfswoord verwijft. Let op: het woordje je mag je nu overslaan.
3. Zet een pijl van het verwijfswoord naar het woord waar het naar verwijft. Bijvoorbeeld: Het was een vreemd gezicht, daar in de kathedraal van New York, een paar dagen voor Werelddierendag. Ruim 1500 mensen waren **er** samengekomen.

Tekst 2

4 oktober is Werelddierendag

Elk jaar vieren we Werelddierendag. Op 4 oktober om precies te zijn. Dan worden overal ter wereld huisdieren gezegend. Of ze worden extra verwend. Waar komt deze gewoonte vandaan? En wat vinden de dieren er eigenlijk zelf van?

Krokodil

Het was een vreemd gezicht, daar in de kathedraal van New York, een paar dagen voor Werelddierendag. Ruim 1500 mensen waren er samengekomen. Ze waren niet alleen. Ook hun huisdier hadden ze meegenomen: honden, katten, konijnen..., dat kon je wel verwachten. Maar er zaten ook andere dieren tussen: een pony bijvoorbeeld, en een struisvogel. En ergens aan de kant waren zelfs mensen gekomen met een dromedaris, een gele python en een kleine krokodil. Elk baasje had vooraf 15 dollar betaald. Waarom? Om z'n huisdier te laten zegenen. Op of rond Werelddierendag gebeurt dat op veel plaatsen in de wereld. En op allerlei manieren.

Franciscus

Werelddierendag bestaat al sinds 1929. In dat jaar kwamen dierenbeschermers samen. Ze kwamen uit de hele wereld. Ze vonden dat mensen beter voor dieren moesten zorgen, omdat dat te weinig gebeurde. En dus riepen ze 4 oktober uit tot Werelddierendag. Dat was

geen toeval. 4 oktober is namelijk de sterfdag van Franciscus van Assisi. Franciscus is een heilige uit het katholieke geloof. Hij leefde in de twaalfde eeuw. Hij leefde heel sober, als bedelaar. Ook hield hij van dieren. Hij praatte er zelfs mee. Daar bestaan veel verhalen over. Zo was er een dorp waar iedereen bang was van een grote wolf. 's Nachts doodde die hun dieren en overdag bedreigde hij de mensen. Tot Franciscus ermee ging praten. Daarop werd de wolf kalm en verliet hij de streek. In New York werden ook eenden gezegend.

Gebed

Wat gebeurt er zoal op Werelddierendag? Veel mensen verwennen hun huisdier dan. Ze geven het een extra snoepje. Of ze doen er iets leuks mee. In veel landen laten ze hun huisdier ook zegenen. Meestal heeft dat met hun godsdienst te maken. Zegenen gebeurt vaak zo: de dieren worden naar één plaats gebracht. Daar spreekt een geestelijke een gebed uit. Hij wenst de dieren een goed en gezond leven toe. Soms gaat de wens ook over het werk dat dieren voor mensen doen. Denk maar aan politiehonden, muilezels of bijen. In sommige godsdiensten, zoals de islam en het jodendom, worden dieren geslacht. Toch is ook daar veel eerbied voor dieren. Zo moet het slachten pijnloos gebeuren. En een dier mag niet zien hoe een ander dier wordt geslacht. Er wordt ook altijd een gebed uitgesproken.

Ook auto's

Werelddierendag is met de jaren uitgebreid. In Costa Rica worden die dag zelfs auto's en andere voertuigen gezegend. In Spanje viert men dierendag op 17 januari. Overal zijn er dan kermissen. Tenslotte vinden de dieren zo'n zegening blijkbaar ook leuk. Tenminste, dat zeggen hun baasjes...

Naar: Het Laatste Nieuws, historiek.net, wikipedia.nl

Aan de slag met verbanden

Jullie gaan op zoek naar signaalwoorden en naar zinnen met oorzaak en een gevolg.

Tekst 1

De zon speelt verstoppertje

Het gebeurt niet heel vaak dat er zonsverduistering plaatsvindt, die in Nederland te zien is. De zon speelt niet vaak verstoppertje. Een zonsverduistering is dus een zeldzaam schouwspel. In Europa was de laatste totale zonsverduistering in 2015. De volgende is pas in 2026. (pas geleden)

Vlammen

Een zonsverduistering doet zich voor als de maan precies tussen de aarde en de zon in gaat staan. Doordat de maan voor de zon komt te staan, werpt die een schaduw op de aarde, alsof het nacht is. Tijdens een totale zonsverduistering is de zon een zwarte schijf en is de corona zichtbaar. De corona is een rand rond de zon van rode vlammen, die ontstaan door uitbarstingen op de zon. Die corona is er altijd, maar je ziet hem niet wanneer de zon gewoon schijnt. De vlammen zijn dan vanwege het felle zonlicht immers niet te zien.

Pikdonker

Afhankelijk van de plaats waar je bent, dekt de maan de zon wel of niet volledig af. Zo was op 20 maart 2015 boven de Faeröer eilanden en Spitsbergen een totale zonsverduistering te zien. In Nederland echter was de zonsverduistering slechts gedeeltelijk, doordat de maan hier niet precies tussen de aarde en de zon stond, maar iets hoger. De zon verdween toen voor meer dan 80% achter de maan. Op de afbeelding hierboven zie je dat de zonsverduistering in Nederland een gedeeltelijke was. Zo mooi als op deze afbeelding was het in werkelijkheid niet, want door bewolking in grote delen van het land was het schouwspel niet of maar heelvaag te zien.

Vreemde taferelen

Tijdens een zonsverduistering spelen zich op aarde vreemde taferelen af. De natuur weet het ook even niet meer: doordat het donker wordt, sluiten bloemen zich, gaan honden blaffen en houden vogels plots op met zingen. Voor alles en iedereen verandert klaarlichte dag even in duistere nacht. En de mensen? Die zijn in de ban van dit fenomeen, want dit maken ze bijna nooit mee. Hun dagelijkse leven valt even stil en iedereen staart naar de hemel. Dat loont de moeite, maar wie verstandig is, die zet daarvoor zeker een eclipsbrilletje op.

Blind

Zonder oogbescherming naar de zonsverduistering kijken, is namelijk niet aan te raden. Wie onbeschermd in het felle zonlicht kijkt, loopt daardoor gevaar de ogen te beschadigen of zelfs blind te worden. Daarom is de eclipsbril bedacht: een brilletje van karton met een speciale zonnfilter dat je voor een klein bedrag kunt aanschaffen.

3. Lees regel 7: Doordat de maan voor de zon komt te staan, werpt die een schaduw op de aarde, alsof het nacht is.

A. Signaalwoord: _____

B. Oorzaak: _____

C. Gevolg: _____

4. Lees regel 10-11: De vlammen zijn dan vanwege het felle zonlicht immers niet te zien.

A. Signaalwoord: _____

B. Oorzaak: _____

C. Gevolg: _____

5. Lees regel 18-20: In Nederland echter was de zonsverduistering slechts gedeeltelijk, doordat de maan hier niet precies tussen de aarde en de zon stond, maar iets hoger.

A. Signaalwoord: _____

B. Oorzaak: _____

C. Gevolg: _____

© CED-Groep www.nieuwsbegrip.nl (2024-2025) Pagina 7 van 10

Strategieles Verbanden

niveau B

6. Lees regel 22-23: ... want door bewolking in grote delen van het land was het schouwspel niet of maar heel vaag te zien.

A. Signaalwoord: _____

B. Oorzaak: _____

C. Gevolg: _____

7. Lees regel 32-34: Wie onbeschermd in het felle zonlicht kijkt, loopt daardoor gevaar de ogen te beschadigen of zelfs blind te worden.

A. Signaalwoord: _____

B. Oorzaak: _____

C. Gevolg: _____

Op zoek naar signaalwoorden en verbanden

1. Lees tekst 2 (New York kreunt onder eigen gewicht) actief.

Let op! De tekst gaat verder op de volgende pagina.

2. Onderstreep of markeer de signaalwoorden in de tekst.

3. Welke verbanden komen het meeste voor in deze tekst?

Tekst 2

New York kreunt onder eigen gewicht

De Amerikaanse stad New York zakt langzaam weg. Dat blijkt uit een nieuwe wetenschappelijke studie. De oorzaak is het grote aantal hoge gebouwen, dicht bij elkaar. Die wegen te veel. Omdat New York bovendien op een eiland staat, dreigt de stad steeds vaker te

overstromen. En ook andere miljoenensteden in de wereld krijgen met dat probleem te kampen.

Stormweer

New York is een van de grootste en belangrijkste Amerikaanse steden. Er wonen ongeveer 8,8 miljoen mensen. De stad is gebouwd op het eiland Manhattan. Dat ligt in de Atlantische Oceaan, tegen de oostkust van de Verenigde Staten. Grote delen van Manhattan liggen maar één tot twee meter boven zeeniveau. Dat heeft al tot overstromingen geleid, vooral bij stormweer. Onderzoekers vrezen nu dat New York steeds vaker zal overstromen. De stad zakt namelijk beetje bij beetje weg.

140 miljoen olifanten

Al wat mensen ooit gemaakt hebben, weegt meer dan al wat op aarde leeft. Wetenschappers hebben dat enkele jaren geleden al berekend. Zo zijn alle gebouwen in de wereld zwaarder dan alle bomen, struiken en planten samen. En al het plastic weegt twee keer zoveel als alle dieren bij elkaar. In een nieuwe studie berekenden Amerikaanse onderzoekers het gewicht van de gebouwen in New York. Dat zijn er meer dan een miljoen. Samen wegen ze zo'n 764 miljard kilo. Dat is evenveel als 140 miljoen olifanten. Veel van deze gebouwen staan op vaste grond, op leisteen bijvoorbeeld, maar andere staan op zand of klei. Vooral die laatste blijken niet zo stevig 'op hun poten' te staan. Ze rusten wel op betonnen funderingen, maar in de zachte grond zakken ze toch nog weg.

22 centimeter hoger

'We hebben berekend dat New York gemiddeld één tot twee millimeter per jaar wegzakt', schrijven de onderzoekers in hun rapport. 'Sommige stadsdelen zakken zelfs twee keer zo snel. De oorzaak is de veelheid van gebouwen, dicht bij elkaar. New York telt ook heel wat wolkenkrabbers. Die zijn natuurlijk een stuk zwaarder dan een gewoon huis. Door het gewicht van al die gebouwen stijgt het zeewater rond de stad. Zo is het waterniveau rondom New York sinds 1950 al met 22 centimeter gestegen. We zien hetzelfde gebeuren op andere plaatsen langs de Amerikaanse oostkust, zoals Boston, Philadelphia en Washington. En hoe hoger het waterniveau, hoe groter de kans op overstromingen.'

Geen reden tot paniek 'Er is nog geen reden tot paniek', zeggen de wetenschappers. 'Maar we moeten voorzichtig zijn. Zeewater bevat zout en dat kan staal en beton aantasten. Als New York vaker gaat overstromen doordat het steeds lager ligt, dan kan dat problemen geven. Hoog bouwen is niet verkeerd, maar zo dicht bij de kust moeten we het aantal overstromingen beperkt houden.' Andere grote kuststeden die voor die uitdaging staan, zijn Jakarta (Indonesië), Tokio (Japan), Bangkok (Thailand) en Shanghai (China).

Beantwoord ook nog deze vragen over de tekst.

Welke oorzaak wordt er in de inleiding genoemd voor het feit dat New York langzaam wegzakt? En welke oorzaak wordt er genoemd voor het feit dat New York vaak overstroomt? Door welke signaalwoorden weet je dat er oorzaken worden genoemd? **Herschrijf de laatste zin van de tekst en gebruik daarbij signaalwoorden die het verband aangeven tussen New York en de genoemde steden.**